

Slova pravdy 1897 ročník 7.

- č. 1** - Pevnou rukou aneb Nevolte sociálního demokrata v páte kurii. Burian Josef, 1896
- č. 2-3** - O škole a náboženském vychování na I. sjezdu katolíků česko-budějovické diecése v Táboře dne 10. září 1896 promluvil Václav Špaček. Špaček Václav, 1897
- č. 4** - Matka chudoby. Vaněček František Xaver, 1897
- č. 5** - Katolíci, vzmužte se! Burian Josef, 1897
- č. 6-7** - Pijavice. Dostál Alois, 1897
- č. 8** - Kdo ohlupuje lid? Burian Josef, 1897
- č. 9** - Devítistileté památce sv. Vojtěcha, biskupa a mučenníka, patrona země České Burian Josef, 1897
- č. 10** - Proti Bohu, proti bližnímu, proti vlasti Burian Josef, 1897
- č. 11** - Katolíku v Čechách a na Moravě, važ si dědictví sv. Cyrilla a Methoděje! Burian Josef, 1897
- č. 12** - V poblouzení (obrázek z nedávné doby). Dostál Alois, 1897
- č. 13** - Kořalka matka chudoby. Vaněček František Xaver, 1897
- č. 14-15** - Ježíš Kristus jest Bůh (proti nevěrcům). Davídek Václav + Obrázky z hospodářství sociálnědemokratického. Burian Josef, 1897
- č. 16-17** - Jak smýšlel František Palacký na sklonku svého života o věcech náboženských v Čechách (předneseno v Červených Pečkách v křesťanskovzdělávacím spolku dne 29. srpna roku 1897). Konečný Filip Jan, 1897
- č. 18** - Poměry náboženské v Čechách v 16. stol. a blahoslavený Petr Kanisius. Burian Josef, 1897

Ročník VII.

Cena 4 kr.

číslo 2 a 3.

Vychází posledního každého měsíce o jednom nebo dvou číslech ve prospěch Jednoty katol. v Praze. Celoroční předplatné 36 K.

SLOVA PRAVDY.

Laciné čtení čas

Vydavatel a redakt

Dr. Josef Bu

O škole a náboženském vyu

Na I. sjezdu katol. česko-budějov. diecése

v Táboře dne 10. září 1896

promluvil p. Václav Špaček, řídící učitel v školách.

Redakce a ad

1.-90.

V Praze 189

Cyrilló-Methodějská tiskárna V. Kotrba.

Drazi přátelé, slovutní pánové!

Ve všech dobách, ať bylo školství na stupni nízkém či vyšším, vytčen byl mu úkol dvojí: totiž aby škola mládež netoliko seznamovala s potřebnými vědomostmi, nýbrž, aby jí vštíplala i mravní zásady, jimiž by se po celý život řídila, jinak řečeno, aby škola mládež vychovávala. A také vždy byl účel vychovatelský staven na první místo, jakožto důležitější, což jest úplně pochopitelné. Neboť člověk, který si neosvojil vědomostí pro život potřebných, mívá ze zanedbání toho poněvíc škodu sám; avšak ten, u koho zanedbána je stránka vychovatelská, není škodlivým toliko sobě, ale i bližnímu, a větší počet lidí vychování zanedbaného může se státi škodlivým, ano nebezpečným i společenskému pořádku a společnosti vůbec. (Výborně.)

Z té příčiny i náš školský zákon ze dne 14. května 1869 stanoví v § 1. úkol školy slovy, že školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dívky ve mravnosti a zbožnosti vychovávaly; potom jest vytčen úkol vyučovatelský a pak opět následuje dodatek, že školy mají býti základem, aby se z dítek stali hodní lidé a občané.

O tom tedy, že stránka vychovatelská důležitější jest než vyučovatelská, není sporu; důležitost výchování jest vyslovena i novým školním zákonem. I běží jen o způsob, který při vychovávání mládeže snáze a jistěji vede k cíli — a tu jsme, velectění pánové, dospěli k otázce: které vychovávání jest jisté a bezpečné: **vychovávání na základě náboženském** — anebo vychovávání na základě jiném? Ano, můžeme jíti v této otázce ještě dále a říci přímo: jest výchování bez náboženství vůbec možné? (Hlasy: Není, není.)

Naši předkové, velectění pánové, těchto starostí neměli. Oni nám zanechali krásná přísloví, na něž ukazujeme s chloubou jako na národní mudrosloví, a v nich nalezáme snad většinu takových, jež poukazují na ten bezpečný základ každé práce, kterým jest všemohoucí Bůh. Kdož by neznal přísloví: S Bohem všecko, bez Boha nic; s Bohem počni každé dílo, podaří se ti až milo a j. a j. (Tak jest.)

My jsme se, velectění pánové, uchýlili tak velice od smýšlení a přesvědčení našich předků, že velmi mnozí se zastavují v jakýchsi rozpacích před otázkou, kterou jsem právě vyslovil. Zajisté již to jest úkazem velice smutným. Avšak dovolu, abych šíře o této věci nemluvil: ta pravda, že výchování bez základu náboženského jest ne-li zcela nemožné, tedy aspoň velice nejisté, tato pravda byla již tolikráte a tak jasně dokázána — připomínám tu na př. jen zdařilou přednášku našeho osvědčeného dp. Pohunka v lonské valné hro-

madě »Vlasti« — že by bylo zbytečno dokazovati tu pravdu opět a zvláště v tomto veleváženém shromáždění. (Pravda, tak jest!)

I ti, kdo chtějí vychovávání mládeže zcela odloučiti od náboženství, nepopírají, že nejtěžším dílem jest vychovati člověka.

Ale nač máme dokazovati něco slovy, co již dávno i tak často dokázala skutečnost? Kam pak dospěli národové, kteří chtěli vychovati své nové pokolení bez Boha? Když se jim ta jejich práce nejlépe dařila, když Boha v očích mládeže degradovali na stupeň co možná nejnižší, tu zhrozili se sami svého díla, *neboť to pokolení bez Boha vychované, záhy jim ukázalo, jak dovede ztrestati ty, kteří je zkazili.* A tvůrci této vychovatelské metody honem se dali na zpáteční cestu a počali zase s námahou stavěti to, co byli zbořili.

Když tedy skutečnost mluví pro náboženské vychování, kdo může dokazovati opak pouhými slovy? Pouze člověk zaslepený, který té pravdy nevidí, anebo jí viděti nechce.

My katolíci, velectění pánové, jsme přesvědčeni, že vychování bez základu náboženského jest nemožné, ale že nejsme o tom přesvědčeni sami, že smýšlejí tak i jinověrci, toho důkazem jsou konfesionální školy evangelické a židovské. (Souhlas.) **A stále a stále u nás citovaný Komenský jiné vychování ani na mysl neměl a pro jiné nehoroval.**

Avšak vycházejíce od této zásady, ku které se tedy zná i § 1. našeho školského zákona, předložme si otázku: Vychovává naše škola obecná nábožensky?

Na tuto otázku nelze dáti odpovědi určité, tu nelze mluvíti všeobecně. Neboť snad v ničem není taková různost poměrů, na nichž zdar práce záleží, jako právě v našem školství. Ale v tom snad mi přisvědčíte, velectění pánové, že mnoho tu záleží na dobré vůli a snaze učitele. Neboť to jest přece jisto: má-li škola vychovávat nábožensky, nestačí k tomu ty dvě hodiny týdně, jež zákon milostivě popřává knězi, aby v nich vyučoval náboženství — **tu musí býti všecko vyučování proniknuto náboženským duchem**, tu třeba užiti každé příležitosti, aby zbožný cit v dětech byl rozněcován — a to ovšem záleží především na učiteli. (Potlesk, hlučný souhlas.)

Vyslovme tedy tu otázku jinak: Jest naše školství vůbec tak upraveno, aby bezpečně se docílilo toho účelu, jež vyslovuje 1. § základního školského zákona? A tu musíme říci, bohužel, že školství naše tak upraveno není, což v další své řeči dokáži. —

S lidmi, kteří přese všechny důkazy ze skutečnosti vzaté neostýchají se tvrditi, že to ve škole bez Boha — kromě těch náboženských hodin, přece jde — s těmi bychom se marně přeli a také se příti nebudeme. Řekněme krátce, tito lidé za nějakou disputaci ani nestojí, poněvadž tvrdí něco, co zavrhuje pouhý zdravý rozum. Na nás jest spíše, abychom vyvrátili tvrzení těch, kdo výtky v té příčině nynějšímu školství činěné prohlašují za křivdy, kdo tvrdí, že mezi školou nynější a dřívější není v té věci podstatného rozdílu, anť

prý nynější mládež také ve škole se modlí, do kostela chodí, sv. svátosti přijímá atd.

Kdyby tomu, ctění pánové, skutečně tak bylo, že by se nynější škola od dřívější ve snahách vychovatelských nijak nelíšila, tu bychom my katolíci jednali sami proti sobě, když bychom se dovolávali nějaké změny. Že někde skutečně stránky náboženské se dbá a pilně dbá, to my také víme, a nepravíme, že by se tak nedělo nikde. Ale těm, kteří snad tvrdí, že se tak děje všeobecně, řekneme pouze: Vy lidé dobré vůle, když se tak opravdu děje, proč pak se tomu vzpíráte, aby to bylo podepřeno zákonem? Neboť ať mluví o tom kdokoliv a jakkoliv, to je jisto, že zákon učitele k tomu nijak nezavazuje, a že snad žádný zákon nemá tolik »zadních dvířek«, a že snad v žádném zákoně bychom nenalezli tolik nesrovnalostí, ano odporů jako v našem zákoně školském.

Snad budu dosti důsledným, když uvedu tyto požadavky pro zdar náboženského vychování mládeže:

1. Aby to nebylo vytknuto v zákoně pouze jako úkol školy, ale aby celý zákon k tomu směřoval, by tento účel mohl býti dosažen;

2. jest potřebí, aby školský dozor byl tak upraven, by ten účel školy v něm nalézal vydatnou podporu;

3. aby učitelstvo a škola požívaly jisté vážnosti, jak se strany dítek, tak se strany rodičů, neboť kde vymizí autorita, tam se nedokáže ničeho; a konečně

4. aby mládež chodila pravidelně do školy, což je podmíněno hlavně láskou ke škole.

Zdá se mi, ať vypustím kterýkoli z těchto požadavků, že se zbožné vychovávání mládeže dařiti nemůže. — Ovšem, neuvádím tu požadavku hlavního, aby totiž i veškeré učitelstvo bylo prodchnuto duchem náboženským. Tento požadavek jest samozřejmý, ale já se o něm nebudu šířiti, a to z mnohých závažných důvodů. Předně, jako v každém stavu, tak jsou i v učitelstvu lidé různí, a nám katolíkům se obyčejně vyčítá, že jsme nepřátely učitelstva. To už se stalo modou tak mluvit. Poukáže-li někdo na nechvalné jednání jednotlivce, za nějž se učitelstvo třeba samo stydí, tu hned naši liberálové vidí v tom jednotlivci všecko učitelstvo a volají: Oni urážejí učitelstvo! —

Kdyby jen ti lidé uvážili, jak tímto křikem sami učitelstvo snižují!

Nám se nijak nejedná o kritisování učitelstva, nám se jedná o náboženské vychování mládeže, a k tomu cíli se domáháme potřebného zákona. (Výborně!)

A potom, velectění pánové, jakkoli jest učitelstvo ve školství předním faktorem, to přece musíme uznati, že ono jest ve své činnosti takoruka jen výslednicí panujících poměrů. Vzpomeňme, jaký odpor byl kladen novým školním zákonům nejen od lidu, ale i od učitelstva. Vždyť mnozí byli suspendováni, že se nechtěli zákonu podrobiti. A dnes? Veliká část učitelů považuje tento zákon za největší vymoženost, za drahý statek, na nějž jim nesmí nikdo sáhnouti.

Odkud ta změna? Učitelstvo se přizpůsobilo zákonu a poměrům, které s sebou přinesl. A tak není pochybnosti, kdybychom se domohli zákona pro náboženské vychování příznivého, že by se mu učitelstvo přizpůsobilo také, zvláště když by poznalo, že ty strašáky od našich liberálů malované byly skutečně jen malované. (Veselost a souhlas.)

Uvažme také, co jest vytrpěti dnes učitel, který se netají svým náboženským přesvědčením. Jména těch, kteří se účastňují duchovních cvičení, stavěna jsou ve veřejných listech jako na pranýř, a slečny učitelky, které jsou členy Mariánské družiny, byly poctěny v jistém časopise titulem »jesuitská armáda v sukních«. A to uvažme, že není každý tak otužilým, aby se dal veřejně takto oslavovati. Kdo tomu dovede zvyknout a zvykne tomu, tomu už je to pak jedno. (Veselost.) Na př. náš slovatný předseda dp. dr. Horský říká: Kamaráde, já už mám kůži tak tvrdou, že to ani necítím, když mne někdo třískne. (Potlesk.) A zasloužilý zakladatel našeho Družstva, dp. Škrdle zase říká: Zase mne někde řežou, a já ani nevím kde; já už se o to nestarám. (Potlesk.) A já si podobně myslím, když mi trochu peří vylítá, že mi zase naroste jiné. (Veselost.)

Já tedy opakuji, velectění pánové, že poměry vychovávají člověka, a proto nedotýkáje se učitelstva, dovolím si promluvit o těchto požadavcích, jež jsem naznačil jako nezbytné prostředky k docílení náboženského vychování. Uvedl jsem nejprve zákon školský. S tím § 1. zajisté všichni

souhlasíme, úkol školy je v něm pěkně vysloven. Ale obrátme několik listů v zákonníku a nalezneme tam jiný §, který praví, že učitelem na obecné škole může býti každý občan jakéhokoli náboženského vyznání. Dále zatím jíti nemusíme. Velectění pánové, takový jurista, který by nám vysvětlil, jak se tyto dva §§ spolu srovnávají, se snad ještě nenarodil. (Veselost. Souhlas) Tedy škola má vychovávat mládež ve zbožnosti — a učitel může býti vyznání kteréhokoli. Co pak rozumíme zbožností? Snad přece vzdávati nejvyšší úctu Bohu, a to takovými výkony, jež předpisuje náboženské vyznání, k němuž náležíme. To jest přece pravda, že si myslím zbožného katolíka tak, že plní svědomitě to, co mu ukládá svatá církev, a rovněž když mluví se o zbožném evangelíku, rozumí tomu každý zase tak, že on plní vše, co mu ukládá jeho vyznání, a taktéž si myslíme zbožného žida, že plní povinnosti *svého* náboženství. Krátce, zbožnost pojí se těsně u každého člověka k jeho náboženskému vyznání; zbožnost bez určitého vyznání přece si mysliti nemůžeme, toho nejlepším důkazem jest, jak »zbožnými« jsou lidé bez vyznání. (Veselost.) To jest přece tak jasné, že to chápe prostý rozum. Když tedy učitel má pěstovati u dětí zbožnost, musí se to nutně díti dle určitého náboženského vyznání, neboť zbožnost bez vyznání je takové náboženské x, které jakživ ani žádný bohoslovec, ani počtář nevypočítá. Tedy podle kterého náboženství bude učitel jinověrec tu mládež vy-

chovávati? Podle svého? To přece ne, vždyť by odcizoval děti jejich víře, (Souhlas.) a to by ani činiti nesměl, i kdyby chtěl. A podle vyznání dětí? To teprve ne! Vždyť ho ani nezná, a kdyby znal —vždyť on nemá to náboženské vyznání dítek za pravé, on má za pravé to svoje. (Potlesk. Souhlas.)

Proto pravím, velectění pánové, co 1. §. školského zákona nařizuje, to § jiný činí nemožným, a jenom člověk neprozíravý může neviděti, že jest v tomto zákoně až bezpříkladná nesrovnalost a odpor. (Souhlas a pochvala.)

Avšak my musíme býti, velectění pánové, připraveni na mnohé námitky, a takovou námitkou, téměř pořád uváděnou, je tato: že prý každé náboženství požívati má rovnoprávnosti s vyznáními jinými, a proto i škola musí býti tak zřízena, aby každé vyznání tam požívalo rovného práva. Proto prý není správné nazývati obecnou školu bezkonfesijní, správné pojmenování prý by bylo: škola s náboženskou rovnoprávností. (Souhlas a hlučný potlesk.)

Kdo takto mluví, velectění pánové, tomu můžeme říci: Ty mudrci, ty chceš býti moudřejší, nežli sám božský Spasitel, (Souhlas) věčná pravda a moudrost, v něhož snad také věříš. Neboť on řekl: Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti — ale ty, člověče, chceš utvořiti školu, která by sloužila pánům třem i čtyřem, po případě i více. (Potlesk. Souhlas.)

Za dřívějších dob bývaly školy okrášleny

zbožnými nápisy, n. p.: Nechte maličkých přijíti ke Mně. Písmo sv. jich poskytovalo hojnost, ale dnes jest o vhodný nápis na školu opravdu nouze. Ani to Komenského »Pojď synu, uč se moudrým býti« se tam dobře nehodí, protože Komenský na školu bezkonfesijní jakživ nemyslí. (Potlesk). A je to ku podivu, že se ta věta nepozměnila v moderní: »Pojď synu, uč se *»bezkonfessionálně«* moudrým býti.« (Potlesk.) Ale jeden vhodný nápis na nynější školu našli bychom v našich příslovích, totiž: »Kdo se chce zalíbiti každému, nezalíbí se žádnému.« (Veselost. Potlesk.) Neboť, komu se ta škola líbí? Nelíbí se evangelíkům, kteří si vydržují školy své konfesse, nelíbí se židům, kteří činí podobně, a nelíbí se nám katolíkům, ona se skutečně líbí jen těm, u nichž požívá každé náboženství rovného práva: oni totiž nestojí ani o jedno, ani o druhé. (Veselost a potlesk.) My katolíci ovšem si zvláštních škol nezřizujeme — a proč ne? Protože veliká většina těchto škol vychovává pouze děti katolické, a ony tudíž, zříme-li k dětem, skutečně katolickými jsou, a pouze katolíci je vydržují. (Souhlas.) My tedy zvláštních škol zakládati nemusíme, ale máme právo žádati, aby tyto školy byly katolické nejenom dle dětí, ale i celým svým zřízením. Je to divná spravedlnost: škola, kterou si vydržují evangelíci, jest evangelická, kterou si vydržují židé, je židovská, ale ta škola, kterou si vydržují katolíci, ta nesmí býti katolická, ta musí býti bezkonfesijní — co tedy s tou náboženskou rovnoprávností. (Veselost a potlesk.)

Tu se nám ovšem namítá, že tomu tak není, že na obecné školy platí nejenom katolíci, ale všichni poplatníci bez rozdílu vyznání. To je pravda, ale k těm subvencím, které se dostávají konfesionelním školám jiných vyznání, přispívají katolíci největším dílem, poněvadž jest jich nejvíce. A ostatně zajisté se mnou souhlasíte, že přejeme našim spoluobčanům jiných vyznání těch subvencí i že bychom se rádi zřekli jejich příspěvků a vydržovali bychom si své školy sami, jen kdybychom moli říci, že jsou naše. (Souhlas.)

Ano, ta rovnoprávnost je v našem školském zákoně na pohled velmi hezká, a zastanci jeho nám řeknou: Lidé, co pak chcete? Což ten školní zákon náboženským povinnostem našich dětí brání? Vždyť tam zřejmě stojí, že dětem, které se chtějí účastniti pobožnosti, se zameškání školy musí omluviti. Ovšem, to je pravda; ale podívejme se na tu věc blíže. Většina našich škol jest od kostela vzdálena. Je na příklad popeleční středa, křížové dni a pod. Co může učitel činiti, aby pozbudil děti k účasti se pobožnosti? Nejvýše může říci: Děti, které chcete, můžete jíti do kostela — ale já tam nepůjdu. (Veselost. Souhlas.) A to je známo, velectění pánové, jak působí povzbuzení: Řiďte se dle mých slov a ne dle skutků. Co pak si pomyslí děti: Inu, když pan učitel nejde, proč bychom chodily my. (Potlesk. Souhlas.)

To se zase divně srovnává. Přece dle správného latinského »exempla trahunt« má býti učitel

— a také se to na něm žádá — mládeži vzorem. A hle, v tom nejdůležitějším, co u mládeže pěstovati má, vzorem býti nesmí. Neboť kdyby 50 dětí z jeho školy šlo v takový den do kostela, a pět jich přišlo do školy, on musí v sobě zapřítí katolického křesťana a té pobožnosti se účastniti nesmí — musí těch pět dětí vyučovat. (Potlesk. Souhlas. Výborně! Tak jest!)

Ale nechme stranou učitele — on bývá za nynějších dob tou poslední osobou — a přihlížeje jen k dětem. Jak pak to bude na té pobožnosti vyhlížeti, když tam budou děti bez dozoru učitelova? A ať někdo řekne, když v takový den se vyučuje, zdali to není skoro přímý nátlak, aby děti raději zameškaly pobožnost nežli školu? Tu se řekne: Půjdeš-li do kostela, nebudeš vědět, čemu se ve škole učilo; jdi raději do školy. A tu vidíme, jakou cenu mají ve skutečnosti ty koncese, které školský zákon činí nám katolíkům. Proto když někdo tvrdí, že tento zákon pěstování zbožnosti podporuje, odpovídám, že to není pravda (Souhlas), třeba to § 1. jako úkol školy uváděl. A když přece mládež na mnohých místech, zvláště kde jsou kostely, církevních pobožností pravidelně se účastňuje — pak budiž čest těm osobám, jichž zásluhou se tak děje, ale zásluhou zákona to není (Souhlas), naopak, ony tu jednájí proti němu. (Potlesk a souhlas.)

Avšak již přestanu, velectění pánové, rozebíratí ty paragrafy školského zákona. Ono ani není dobře tuze v tom hloubati. Tolik je jisto, že se

mnohé ty paragrafy nikdy nespřátelí s vědou, které říkáme logika.

Mimovolně přecházím tu k požadavku třetímu a čtvrtému, který jsem vyslovil, totiž k vážnosti, lásce, jaké má škola u lidu požívati, má-li se dařiti vychování mládeže.

I mezi lidmi, kteří mravně hluboko poklesli, kteří nebojí se zákonů světských, požívá jedna věc úcty, a tou jest náboženství. Jsou mnohé příklady, že i ten blázen, který tvrdil, že není Boha, toho Boha se bál, bál se jeho spravedlivého trestu a posléze k němu se obrátil. Náboženství může míti mnoho nepřátel, ale ono i v těch nepřátelích vzbuzuje, vynucuje úctu svou vznešeností. Proto každá instituce, která byla zřízena na základě náboženském, i v dobách bouřlivých nejdéle se udržela a těšila se jisté autoritě. Naproti tomu bylo nejprve zničeno to, co takového základu nemělo aneb docela náboženství se vzpíralo. (Potlesk.)

Je známo, jaké vážnosti těšila se škola dřívější, třeba byla kryta doškovou střechou. A co jí dodávalo té vážnosti? Zajisté ne ta došková střecha, ale byl to její posvátný úkol, byla to její činnost, která záležela ve vychovávání mládeže v duchu náboženském. (Tak jest!)

Nyní ovšem se s jisté strany tvrdí, že prý vážnost a láska ku škole stoupá. To jsou krásná slova, ale ono je vždycky dobře, když k těm slovům také mluví skutečnost. A jak vyhlíží ta skutečnost?

Požívá-li škola skutečně u lidu lásky a váž-

nosti, pak se to musí jeviti zvláště v tom, jak pilně ten lid posílá své děti do školy. A tomu, kdo tu velkou lásku ku škole vidí, můžeme říci krátce: Vyjdi si tak někdy počátkem května (když se začínají pást housata) a dívej se na ty prázdné lavice ve školních světnicích; takové pozorování můžeš konati až do prázdnin, a po prázdninách můžeš začít znova a pokračovati až do listopadu; ty prázdné lavice ti toho napovídají o lásce ku škole tolik, že se zhrozíš. (Souhlas.)

Ono již to tak bývá, když se mnoho nařizuje, že se málo plní. (Potlesk.) Nařizuje se, aby mládež chodila do školy do 14. roku, a ona nechodí ani do 12., jak chodívала dřívě.

Staré přísloví nám praví: »Co jsou platny ploty, přes které se leze!« (Souhlas) Zákon nařídil, aby se chodilo do školy do 14. roku — a hned k tomu připojil, že se v posledních dvou letech budou poskytovat úlevy. Těchto úlev požívá všeska mládež na venkově snad jen se skrovnými výjimkami po dvě pololetí od počátku května do konce října. A poněvadž je v platnosti ustanovení o úlevách, myslí si mnozí, že na nějakém tom roku nesejde, a úlevy si dělají také děti mladší.

Naše vesnické školy jsou většinou od jara do podzimu téměř prázdné — a potom vychovávejme, když máme mládež na pastvách a na řepě! (Tak jest!)

Už podle staré addice činí dvě pololetí celý rok. Té venkovské mládeži se tedy odpouští, a

to po zákonu, z docházky školní jeden celý rok. Ale řekněme, aby se tedy mládeži prominul ten rok v celku, aby chodila do školy jen do 13. roku, a úlevy aby přestaly — řekněme to, a hned budeme zpátečníky a nepřátely školského pokroku! Takhle je to lépe: děti pracují po dvě pololetí mezi dospělou chasou, nasbírají tam nemravů, v zimě se přijdou do školy ohřát a zkaží nám ostatní mládež. A pak vychovávejme nábožensky a mravně! Ale za to máme na papíře osmiletou docházku a jsme pokročilí. (Souhlas.)

Toho fakta, velectění pánové, nikdo nepopře, že náš lid k nové škole nepřilnul a že do ní posílá děti s nechutí. (Tak jest.)

Nedávno rokovala v Praze zemská konference. Když tam byla dána na program otázka, jakými prostředky by se zlepšila školní docházka, je to nejlepším důkazem, jak asi pilná ta docházka jest, což bylo až příliš patrné ze stesků učitelů tam shromážděných. Jest pravda, že jsou některé okresy, ale spíše bychom mohli říci, v některých okresích některé školy, kde jest docházka pilná; ale jsou to opravdu čestné výjimky. Ale ať si nikdo nemyslí, že jest to i tam následek přílišné lásky ku škole.

Snad v ničem neběře se slovo »pokrok« tak hrozně nadarmo, jako kde se mluví o školní docházce. (Souhlas.)

O literárním sjezdě zmínil se náš pan předseda dr. H o r s k ý o jistém potentátu, který tloukl několik měšťanů holí a křičel: Vy mne musíte

milovat! — Ten potentát si dojistá nepomyslí, že by mohl býti nazván i s tou svou činností symbolem naší moderní školy, neboť ona drží v jedné ruce pokuty, ve druhé kriminál a křičí: »L i d e, t y m n e m u s í š m i l o v a t!« (Veselost. Potlesk. Výborně!)

Tak se vzbuzuje v lidu láska ku škole. Není divu, že se ta láska jeví často takovým přáním, před nímž chrání školu na štěstí hromosvod. (Pochvala.)

Dovolím si zde uvéstí obrázek ze staré doby. Myslete si školu, nevelký domek. Ve školní světnici sedělo nás asi 100 dětí. — Byla výroční zkouška. Před lavicemi stáli dospělí, otcové a matky, ale to místo nestačilo, i síň byla naplněna. Pan vikář — byl to velezasloužilý kněz, vlastenec, pozdější probošt staroboleslavský Ant. S l a v í č e k — prohlížel katalog a našel, že několik dětí, nebylo jich mnoho, po letní dobu nechodily do školy, asi tak jako teď většina dětí. A tu pan vikář, ačkoli vždy vlídný a usměvavý, velice se rozhorlil. »Co pak myslí ti rodičové, co budou míti z těch dětí! Kdo pak je povede k Bohu, když nechodí do školy? Vy rodičové, kteří jste zde, pamatujte, že je to vaše svatá povinnost, abyste dítky pilně do školy posílali, a jen když to budete činiti, dočkáte se na nich radosti. A vy, dítky, děkujte Bohu, že máte tak pečlivé rodiče, modlete se za ně a až dospějete, buďte jim vděčnými za to, že vás posílali do školy a vedli k Bohu.« (Potlesk.)

Po těch slovech slzeli rodičové i děti. Taková slova z úst váženého kněze působila jinak nežli pokuty a kriminál.

A jak působí ty tresty na náš lid? Uvedu příklad.

K okresnímu soudu byla předvolána jistá žena jako svědkyně. Před výsledkem tázal se jí sudí, byla-li již trestána. A co řekla? — »Trestána jsem ještě pro nic nebyla; jenom jsem byla asi třikrát zavřena, že jsem neposílala holku do školy — ale to není žádná hanba«. (Veselost.)

A s jak malou důsledností ukládají se tyto tresty! Jsou lidé, kteří neposílají děti do školy po celá léta a trestání nebyli; naproti tomu mnohý chudás, který byl nucen svěřiti nemluvně doзору staršího dítěte, propadne trestu, protože se neumí vylhati. A tak slýcháme nezdídka na jedné straně výsměch: »Mé dítě nebylo ve škole již tak dlouho a ještě se mi nic nestalo!« a na druhé straně nářky: »Mé dítě zameškalo jenom několik dní, a již jsem byl trestán. — »Jak živ jsem nebyl zavřen — až teď — pro školu!«

Takto se, velectění pánové, škole vážnosti a lásky nezíská, a my můžeme dáti těm, jichž se týče, pouze tu jedinou radu: Ozdobte nynější školu tou povátnou rouškou, která zdobila školu starou, ona bude jí velice dobře slušeti, postarejte se, aby náboženský duch províval veškeré její konání, a lid bude si jí zase vážit, přilne k ní větší láskou, která pak nebude muset býti vynucena kriminálem a pokutami. (Potlesk, Sou-

hlas.) Vždyť ten náš lid vždycky si vážil svého náboženství a váží si ho dosud jako drahého dědictví po svých otcích — jak by si nevážil náboženské školy! On pak rád bude přinášeti ty značné oběti své škole, neboť v ní bude míti to, co jest nejdražšího.

Než, dovolte, velectění pánové, abych již ukončil tuto smutnou kapitolu, a přikročil k jiné, která nebude o nic veselejší. (Veselost. Hlasy: Bohužel!)

Promluvím o dozoru nad školou, který vykonává, jak známo, zemská školní rada, okresní školní rada a místní školní rada. Dozor zemské školní rady dotýká se školství více jakožto celku a nemůže přihlížeti ku zvláštním poměrům každé jednotlivé školy. Bližším dozorcím úřadem jednotlivým školám jest okresní školní rada a nejbližším místní školní rada. A tu jest, vážení pánové, mnohdy až bolestno mluvit.

Okresní školní rada koná dozor nad školami skrze okresního školního inspektora. Budiž mi dovoleno, abych se tu zmínil o jedné inspekci. (Mluvte! Mluvte!)

Přišel tedy pan inspektor a otázal se pana učitele: Čemu teď učíte? — Náboženství. — Náboženství — jak to, což pak sem kněz nechodí? — Inu, chodí — ovšem, jak může. Neboť ve zdejší farnosti jsou tyto školy: v Z. trojtřídní, vzdálená od místa fary tři čtvrti hodiny; v H. dvoutřídní vzdálená pět čtvrtí hodiny; ve druhém H. dvoutřídní, vzdálená hodinu; v P. dvoutřídní

vzdálená tři čtvrti hodiny; v J. dvoutřídní, vzdálená půl hodiny a zde jednotřídní, vzdálená dobré půl hodiny — tedy šest škol vzdálených a mimo to škola domácí dvoutřídní, celkem sedm škol s 15 třídami. Kněží jsou dva; jeden musí býti stále doma, neboť v tak rozlehlé farnosti musí býti stále připraven, aby šel zaopatřovat. Je tedy doma starý pan farář a při tom učí v domácí škole; ve venkovských učí pan kaplan; když jde do každé školy jen jednou v týdnu, potřebuje k tomu všech šest dní, je-li v týdnu svátek, musí již jednu školu vynechat; ale mnohdy je takový nečas, že jíti nemůže, a v zimě, když napadne sněh, nemůže se ode vsi ke vsi po několik neděl. Kolikrát sem tedy může za rok přijíti? Když tedy nepřijde, učím místo něho. — A co řekl pan inspektor? — Když kněz nepřijde, vy si uče v té hodině mluvnici nebo počty nebo cokoli jiného — ale do náboženství vám nic není. (To je krásné! Kde to bylo?) To řekl okresní inspektor, který dozírá na školu, na tu školu, která má mládež ve zbožnosti vychovávat, jak praví zákon. Tedy učitel má děti vychovávat ve zbožnosti, ale náboženství učit nesmí, i když chce. Ovšem, že nejednají všichni okresní inspektoři takto, ano, mnohý pobádá učitele, by kněze podporoval — ale to zase není zásluhou zákona. A ten pan inspektor právě rád ve všem poukazoval na zákon.

Místní školní rada může mnoho činiti na prospěch školy — ale ona může také práci učitele

mařiti, dostanou-li se do ní lidé, kterým nic tak není protivného, jako právě to vychovávání v duchu náboženském. (Bohužel!)

Ale tu mi někdo namítne: Člověče, ty si odporuješ; vždyť jsi právě řekl, jak ten náš lid si náboženství váží — a nyní mluvíš zcela jinak! — Nikoli velectění pánové, v tom není odporu; opakuji: náš lid je zbožný, on je ve svém jádru nezkažen — ale podívejme se, kdo mnohdy nad ním vládne! Jen si připomeňme, kolik má ten náš katolický lid katolických zástupců v parlamentě — a jsme o tom dostatečně poučení. (Souhlas.)

Jest pravda, že ten lživý liberalismus, který svým tiskem podrývá půdu náboženskou mezi lidem, ten lžiliberalismus, který chce našemu rolníku pomoci tak, že mu vyráží z rukou pluh a dává mu do jedné ruky lžiliberální noviny a do druhé — nechci ani říci co — a praví mu: Tohle je tvoje evangelium — to čti a při pivě láteř na zlé časy — to ti pomůže a jiného nic; (Souhlas.) — jest pravda, že ten liberalismus uchvátil jen část našeho lidu — ale to je také pravda, že takoví lidé, byť jich bylo v obci jenom několik, dovedou se zmocniti nadvlády, neboť jim se líbí vždy jen panovat a nikdy poslouchat. Takoví lidé se hledí zmocniti všech úřadů, oni se hledí zmocniti i školy, aby dostali zvláště učitele pod své komando — a pak se, prosím, nedivte, že namnoze přichází ku platnosti přísloví: Kdo chce s vlky býti, musí s nimi

výti. (Souhlas.) A ono opravdu již stačí, když se dostane do místní školní rady takový člověk jeden, neboť je známo, že jeden křikloun více hluku nadělá nežli celý zástup tichých. A jestli konečně takový kazimír občanům se zprotiví a při volbách se do ničeho nedostane, tu neberou jeho rekursy proti volbám konce, jen aby se ještě chvíli udržel a své kazimírství prováděti mohl dále. (Souhlas.)

Běda pak svědomitému učiteli v takovém místě! Kdyby čehokoli se dopouštěl, — to vše snad by bylo v pořádku, ale běda mu, chce-li vésti mládež v duchu náboženském: tu je klerikálem, tmářem, zpátečníkem a kdo ví čím ještě, tu je tupen před dospělými i před mládeží. (Potlesk.)

Jen jediný příklad uvedu, ale velice poučný: v obci se koná jakási slavnost — s tancem a hudbou. Učitel ve škole varuje děti, aby tam nechodily. Ale člen místní školní rady, který má právě dbát, aby tam děti nešly, si řekne: A já mu dokážu, že tam děti půjdou — a dokáže to! Nuže, velectění pánové, vychovávejte pak mládež mravně, vychovávejte nábožensky, když tu kozel učiněn jest zahradníkem! (Veselost a potlesk.)

Někdo mi namítne: tohle přece nemusí učitel trpět; vždyť si může stěžovati u nadřízeného úřadu. — Nuže, ten učitel to učiní — a jaký jest výsledek? Takový výsledek mohu, velectění pánové, každému ukázati, kdo by si toho přál, zde jest. Zde to mám stvrzeno úřední

pečetí, že okresní školní rada nemá nad členem místní školní rady žádné disciplinární moci, a tedy zakročiti nemůže. Nuže, z toho jasně vysvítá, že člověk, který chce práci učitele ničiti, mládež znemravňovati, nepotřebuje než dostati se do místní školní rady, aby tak činiti směl, poněvadž není na světě moci, která by mu v tom mohla bránit. (Bohužel? Smutný úkaz!)

Ať nikdo neříká, že tu chci něco abstrahovati z jediného případu. Vždyť nepravím, že se tak děje všude, naopak jsou mnohé a mnohé místní školní rady, kterým náleží všechna čest; ale to zase není zásluhou zákona.

A tak jsme zase u té nešťastné logiky. Učitel má mládež v nábožnosti a mravnosti vychovávat, ale kdokoli může mu v tom překážeti, neboť že by člověk mravů všelijakých a atheista nemohl býti členem místní školní rady, toho v zákoně nemáme. (Potlesk.)

Jak potom si počínají takoví lidé při obzavování míst učitelských, o tom ani nechci mluvit. Tu se hledí i na to, jak ten učitel umí hráti kuželky, ale jak mládež vychovává — to je poslední. Naopak říká se: To je klerikál, toho sem nepustíme. Jak to chodí při vyšetřování nedbalých rodičů, o tom ani mluvit nemusím; řeknu jen tolik, že by mnohý předseda a školní dozorce musil navrhovati trest nejprve sobě. A pak se vytýká duchovenstvu, že někde do schůzí místní školní rady nechodí. Inu, on by tam učitel nešel také, kdyby nemusil. (Souhlas.)

Snad se někdo podiví, že může okresní školní rada takto odpovědět učiteli na jeho stížnost, jak může člověka, jehož se týče, ani několika řádky nenapomenouti. Pomyslíte si, že přece v okresní školní radě zasedá také duchovní, že jsou tam dva zástupci učitelstva, a že by snad i jiní členové se ujali tak důležité věci. Ano, velectění pánové, jenom že takovéto věci se do schůzí nedávají. Takové odbytí učitele se vykoná hezky tajně. Tak vyhlíží, velectění pánové, namnoze ten pokrok, tak vyhlíží ta »svoboda«, ta »neodvislost« učitelstva, kterou prý mu ten nový školský zákon přinesl. Nedivte se potom, že se mnohých za těchto poměrů zmocňuje roztrpčenost, ba zoufalost. Tyto poměry jsou přímo shnilé. (Potlesk a bouřlivý souhlas.)

Říkává se, že nic není dokonalého pod sluncem. Ale má li se věc napravit, jest zapotřebí ukazovati na chyby a snažit se je odstraniti. Ale to se u nás neděje. U nás se chyby raději zakrývají, aby se mohlo říci, že je všecko dokonalé, a kdo se odváží chyby vytknouti, ten je nepřítelem pokroku a zpátečník. (Souhlas.)

Avšak tyto poměry jsou již tak nesnesitelné, že se zdají na dále být nemožnými. Hlasy po nápravě ozývají se již i v učitelstvu; kdo sledoval rokování zemské konference o školní docházce, ten poznal, jak asi vypadá na mnohých místech to úřadování osob, jež mají učitele v jeho vychovatelském díle podporovati. A na učitelském sjezdě na Moravě veřejně se řeklo, že instituce

místních školních rad nutí k vážnému přemýšlení. Nu, a já myslím, že tam nebyli shromáždění klerikálové. Vůbec na Moravě jsou trochu jiné poměry než u nás, tam se ta smutná pravda tak nezakrývá. Tam některé učitelské jednoty na př. dožadují se pro školu metly, kdežto u nás jistý učitelský časopis nazývá takové učitele řezníky. Je viděti, že někteří lidé jsou tak zaslepení, že z pojmenování zachovalého stavu utvoří si předzívku. Něco podobného se na Moravě neděje. A kéž by Bůh dal, aby podobně jako ve století 9. pronikly zlaté paprsky učení Kristova z Moravy k nám do Čech i nyní ve století 19. pronikl světlý paprsek odtamtud naši školskou tmou. (Souhlas.)

U nás pravda nejen se zakrývá, ale vymýšlejí se i nejrůznější lži, aby pravda byla potlačena. (Potlesk. Tak jest!)

Zvěčnělý paedagog Fr. J. Zoubek napsal o bezkonfessionální škole ve »Škole a Životě« tato slova: »Vrcholem a koncem dokonalosti jest prý bezkonfessionálnost, a my tím koncem máme začínati. Evangelík hlásí se ve školách ke svému, žid ve školách svého neopouští, a Turek ve škole i mimo školu zůstává Turkem. A k čemu se máme hlásiti my? Máme hýti lhostejní a bezbarvy? (Nikdy!) Ve které zahradě bývá pěstována bylina in abstracto nemající vlastností a příznaků osobité konkrétnosti, nejsoucí růží ani kapustou, lipou ani jedlím, jsoucí pouhou bylinou, jako kosmopolitický bezkonfessionář pouhým člověkem.

(Souhlas.) Z takových základů žádná vroucnost, žádný charakter nevypučí.« — Tak napsal o škole bezkonfessijní badatel ve spisech Komenského. O Zoubkovi nikdo se neosmělí tvrditi, že by byl nerozuměl vychování mládeže — a nikdo také o něm netvrdil, že je klerikál.

Ale promluvme dnes tak, jak napsal Zoubek, že chceme takovou školu — co se řekne?

Oni nechtějí náboženství, oni chtějí kněžský dozor! To je jenom takové farizejství. Dejte pozor, učitelé, oni vás chtějí uvést v porobu! — Co řekneme, velectění pánové, takovým lidem? — Podle starého přísloví: Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá. Ne my jsme farizejci, ale vy! Vy říkáte, že se bojíte dozoru církevního, a zatím **nechcete pustiti do školy náboženského ducha.** (Tak jest.) Ne my chceme porobit učitelstvo, ale vy je chcete přivesti a přivádíte ve svou porobu, neboť vy skoro žádáte, aby už měl na křestním listě napsáno, že je bezkonfessionální arciliberál, a jestliže netančí dle vaší noty, tu mu spíláte, jej tupíte — třeba jste mu nemohli nic vytýkati, nežli, že se zjevně hlásí ku svému náboženství. (Pochvala a potlesk.)

Uvedl jsem jako druhý nutný požadavek pro náboženské vychování, že dozor má býti tak upraven, aby jím byl úkol školy podporován. Jak to s tím dozorem namnoze vyhlídí, už jsem pověděl, ale ještě se zmíním o jedné věci, která je skutečně charakteristickou. Avšak opět pravím, že takto nemusí mluvit pouze klerikál, nýbrž každý, kdo má cit pro spravedlnost. (Mluvte, mluvte!)

Zákon ustanovuje, že jeden ze členů místní školní rady má býti jmenován školním dozorcem. A tím může býti jmenován kterýkoli člen — jenom ne kněz.

A ptejme se, velectění pánové, proč právě ne kněz? Nemusí ten kněz plniti veškeré povinnosti jako občan, neplatí daně jako jiný občan, nepracuje on zdarma pro školu, nemá dosti práce pro světské úřady? Ano, právě na knězi se žádá, aby byl občanem vzorným, aby se nedopouštěl nejmenší chyby, to se žádá, pokud se jedná o povinnosti, — ale když se jedná o právo občanské — tu, ty knězi katolický, jdi stranou a buď zticha! Ty máš sice vedle vzdělání theologického i vzdělání pedagogické, — ale ať máš — ten poslední člověk ve vsi, třeba neměl o těch věcech ani ponětí, třeba byl mezi nedbalci prvním nedbalcem — ten je pro úřad školního dozorce způsobiljší než ty! (Souhlas a potlesk.) — Tohle praví náš zákon mezi řádky. A to je věru charakteristické: Škola má vychovávat v nábožnosti, ale ten, kdo největší péči o zbožnost má — ten svého vlivu ve škole užiti nemůže! (Bohužel!)

Kromě té lži o kněžském dozoru užívají nepřátelé náboženské školy ještě lži jiné. Ukáže-li se na některou chybu v nynějším školském zřízení, tu volají hned, ne že se něco vytкло tomu zřízení, ale že bylo uraženo učitelstvo, třeba se to učitelstva ani z daleka netýkalo. Té výtce neušel v loni ani náš zasloužilý pan dr. Kovář, ač ho známe, že jakékoliv urážení jest od něho daleko. A jemu se ještě něco promine, poněvadž jest professorem na střední škole — ale když se odváží o vadách nynější školy mluvit učitel — tu bude teprve žalostivých a hrůzu vzbuzujících frází — kam že to už spějeme!

Ano, spějeme ku pravdě — ačž pomalu. Ale prvním krokem ku pravdě jest odhalovati lež, ukázati, že ty školské poměry nejsou nijak utěšené, ale že jsou velice smutné, bídné.

Má někdo z nás, velectění pánové, v úmyslu urážeti učitelstvo? (Nikoli!) Když učitel skutečně děti ve zbožnosti a mravnosti vychovává, kdo pak uzná tu jeho

snahu, jeho práci? Uzná ji katolicky smýšlející otec, katolicky smýšlející matka, uzná to katolický kněz, uzná to církevní vrchnost — ale kdo toho neuzná, toho jsou liberálové jediná prý přátelé učitelstva — ti ho zahrnou ve svých novinách potupou! (Tak jest!)

A proč se opakují stále tyto lži o kněžském dozoru a urážení učitelstva? —

Proto, že se ví, že by náprava jistě a brzy přišla, kdyby se proti nynějšímu stavu věci ozvalo samo učitelstvo. Aby však bylo s tím spokojeno, líčí se mu náboženská škola jako brozné strašidlo, a ti, kteří se jí dovolávají, jako lidé plní zloby a tyranie. Ale toto namáhání našich nepřátel je marné, neboť lež může vítěziti jenom na čas, aby pak podlehla pravdě. Až nynější poměry stanou se ještě více nesnesitelnými, pak se ozve učitelstvo samo, a potom, jak napsal kdysi pan redaktor „Čecha“, u kříže se sejdeme. (Potlesk. Souhlas.)

Aby pak i lid odvrátili od školy náboženské, rozhlášují dále, že prý katolíci chtějí vzít školu lidu, národu.

Táži se, slavné shromáždění, zdali ta dřívější škola nebyla školou lidu, zdali nedbala jeho potřeb, necítla s lidem? I ta dřívější škola měla dozor lidu, neboť byli školní výborové a školní dozorcí. Rozdíl je ovšem ten, že dříve téměř všude mezi školami a tímto úřadem panovala svornost.

Kdyby nebyla věc tak vážná, věru by se musil člověk té řeči usmáti. Což ta nynější škola náleží lidu? Jak pak mu náleží, když tam není toho, po čem lid touží. Ta škola se mu tím odcizila, proto on k ní nelze. A proti tomu vždy budeme protestovati, aby si nepřátelé školy náboženské osvojovali názcv všeho lidu a celého národa. (Budeme!)

Takové jsou nyní poměry, že lid nemůže ani vzít svého učitele v ochranu mnohdy proti jedinému člověku, který učitelé v jeho práci překáží, když se ten člověk chytí ve školní úřad. (Tak jest!)

My nechceme lidu školu vzít — naopak my mu ji chceme vrátiti, neboť dnes ta škola není jeho!

A kdo může říci, že dřívější škola náboženská nebyla školou národní? Což nám ta škola neodchovala nadšené vlastence, kteří po celý život pracovali pro svůj národ ať v kterémkoli oboru, nedala jim ta škola tak pevný základ vlastenectví, že se neodcizili svému národu ani za dlouholetých studií německých?

Jen kdo zúmyslně pravdu popírá, může říci, že škola náboženská školou národní býti nemůže! (Pravda jest!)

Nejdražším statkem našeho národa jest víra po otcích zděděná, a proto jen to, co víru tuto živí, co ji podporuje a rozněcuje, jest v pravdě vlastenecké a národní. Když bylo lidu českému nejhůře, když se již podobalo, že Český národ upadne v porobu ciziny, tu shromazďoval se lid náš pod praporem Svato-Václavským a pod tímto praporem dobyl stkvělých vítězství, jak nám dosud hlásá posvátný památník na památném Řípu. Tento prapor jest nyní od mnohých odhazován, ba, v bláto šlapán, ale my katolíci jej zvedáme a radíme se pod ním. A jako zvítězili pod ním naši předkové, tak můžeme i my být jisti vítězstvím, můžeme býti jisti, že prapor ten zavlaže i na škole našeho lidu, která pak bude zase pravou školou národní, a že Sv. Václav nedá zahynouti nám ani budoucím, totiž naději vlasti — naší mládeži! (Bouřlivý, přímo frenetický potlesk. Hodnostářové blahopřejí panu řečníku velice srdečně.)

Dodatek

Z celé této řeči jest patrné, že tu mluvil ne pouze katolík, ale také učitel. Jediným slovem nedotkl se učitelstva, aby snad mohlo býti nelibě dojata, naopak, na několika místech ve své řeči poukázal k tomu, s jakými svízeli jest nyní zápasiti svědomitému učiteli, a dovolával se nápravy těchto smutných poměrů.

Avšak to nic neprospělo. Liberální noviny nemohly prominouti učiteli, že se opovážil mluvit na katolickém sjezdě, i vyňaly z jeho řeči jednotlivé věty, jež „upravily“ v celek tak, aby se zdálo, že tu bylo mluveno na škodu učitelstva a proti školskému pokroku. Je v tom patrna stálá snaha strany liberální, klamati učitelstvo, jakoby upřímní katolíci byli jeho nepřátely. Učitelský časopis „Posel z Budče“ docela dokazoval na základě jednotlivých vět z celé řeči vytrhaných a překroucených, že byly proneseny i nesmysly a že jim bylo tleskáno. (!!)

Tu pak není divu, že dostalo se řečníku od mnohých, kteří četli jeho řeč celou, souhlasných příspěvků,* a naopak také urážlivých dopisů a plných sprostoty od jednotlivců, kteří ve své zaslepenosti se domnívají, že pravda jest — v listech liberálních.

*) Tak psal mu na př. jistý učitel: Řekl jste mnohou pravdu, kterou i my dosti často si šeptáme v soukromých rozmluvách, obávající se však, aby snad ani vítr to neroznesl. Budete za to kamenován, že jste řekl, co zkušenost Vám do úst kladla, budete kaceřován od svých kolegů, kteří jdou s proudem doby, budete zneuznán od strážců zákona, již zvykli klaučeti se každému §, pronásledován od lidu, od toho lidu, jehož se ujímáte a kterému byste rád prospěl. Jádro lidu je dobré, to je pravda, ale vůdcové jsou nešlechtní . . . atd.

Dne 26. září uveřejnil řečník v „Čechu“ toto „zasláno“ :

Ct. redakci „Posla z Budče“ a „Uč. Novin.“

Nemohl jsem se ovšem nadíti za svou řeč na katolickém sjezdě pronesenou, s jisté strany pochvaly, ale přece jsem neočekával, že redakce listů učitelských tak málo budou dbáti žurnalistické poctivosti a budou odsuzovati řeč mou dle pouhých úryvků, namnoze i překroucených. „Posel z Budče“ se přiznává, že podává mou řeč doslovně dle „Nár. Listů“, a „Učit. Noviny“ činí asi podobně, čímž je řečeno dosti. Ze řeči takto „upravené“ lze pak vyvoditi všecko. Jak umí „Posel z Budče“ šetřiti pravdy, dokazují slova v č. 41., „pan Š. pustil se do učitelstva, „že není prodchnuto katolickým duchem.“ Kdo tato slova napsal, jest nestoudný lhář, poněvadž jsem jich nepronesl. Činnost učitelstva vůbec posuzována nebyla, a když jsem řekl: „Máme snad my katolíci v úmyslu urážeti učitelstvo, jak se nám vytýká?“ — odpovídalo celé shromáždění hlasitě: **Nikoli!**

Ale co pak záleží „Poslu z Budče“ na pravdě! Jednou opovázil se učitel na katolickém sjezdě o důležitosti náboženského vychování promluvití, — a to je přece něco hrozného! Takový učitel musí býti prohlášen za nepřítel učitelstva, jako se musí prohlásiti za nepřátelský učitelstvu celý sjezd. Ale neškodte si tolik, pánové, neboť právě vy dokazujete pravdu mých slov, že nepřátelé náboženské školy hned vidí urážku učitelstva, když se něco vytkne školskému zřízení, a kdo se dožaduje náboženského vychování, tomu že se stýská po kněžském dozoru.

Ve své řeči dokazoval jsem pouze, že jakkoli zákon v § 1. vytýká úkol školy slovy vychovávatí mládež ve „zbožnosti a mravnosti“, přece ani další ustanovení téhož zákona k tomu nesměřují, ani školský dozor není tak upraven, že škola nepoživá žádnou vážností a lásky, což se jeví zvláště nedbalou školní docházkou. Když tedy dokážete, že skutečně celý zákon k vychování mládeže ke zbožnosti směřuje, že školský dozor školu v její činnosti všude podporuje, a že máme velmi pilnou školní docházkou

— když toto dokážete, pak mne nejjistěji porazíte a všechny „klerikály“ a nebude vám ani třeba bojovati tupením a všelijakými „vtipy.“

„Posel z Budče“ vyrozuměl z mé řeči, že „jednou na okresního inspektora hubuji a podrubé chci, aby měl moc, jedinou autonomní instanci zavřít, rozpustit a potrestat“ a že se tomu také volalo „Výborně!“ Tohle prý zde ještě nebylo. — Ano, pane redaktore „Posla z Budče“ — ono to vůbec ještě nebylo, poněvadž z mé řeči nic takového nevyznívalo. Že jsem řekl: „Jsou mnohé místní školní rady, které plní zdárně svůj úkol, a jimž náleží všechna čest — to hezky zamlčujete, proto že se vám to nehodí do krámu. Na sjezdu učitelstva v Brně mluvilo se o té jediné autonomní instanci trochu ostřeji, mluvilo se docela o čestných výjimkách — ale ovšem, tam to nebylo nic zlého, tam nemluvili „klerikálové.“

„Učitelské Noviny“ odbyly mou řeč názvem „klerikální šplhák“, poznámkou, že by bylo pošetilé, bráti mé „povídačky“ vážně, a „vtipem“, co jest každému známo o špačkovi z II. čítanky. Když už mne redakce „Učit. Novin“ přirovnává k tomuto vtipnému ptáku, měla by v tom býti aspoň důslednou a nenazýváti špačka šplhavcem. — Možná, kdyby si pan redaktor „Uč. Novin“ vyměnil své místo jenom na půl roku s některým vesnickým „jednotřídníkem“, že by brzy zpíval po špačkovi, ačkoli se jmenuje Král. Opakuji, co jsem řekl v Táboře: Tupením neuděláte z pravdy lež a ze lži pravdu.

V K o š á t k á c h, dne 25. září 1896.

Václav Špaček.